



Mitä omatoimisen kunnostajan tulee tietää ja tehdä?

Kun kotivesistössä ilmenee ongelmia, usein syntyy ajatus: jotain tarttis tehdä! Mutta kuinka maallikko pääsee alkuun? Mihin toimiin ensiksi pitäisi ryhtyä? Mistä saa tietoa? Entä rahaa? Vesistön kunnostus on monivaiheinen ja monimutkaisen prosessi, joka saattaa nostattaa kädet pystyyn. Kun jakaa prosessin sopivankokoisiin osiin, siitä tulee hallittava ja mahdollinen. Norsu syödään pieninä paloina. Ei siis pidä luovuttaa.

Jokainen vesistö on omanlaisensa omine ongelmineen. Tietoa kunnostuksista on saatavilla valtavasti, jopa niin, että on riski sairastua infoähkyyn. Kiimingin – Jäälän vesienhoitoyhdistyksen Vesienhoidon käsikirja (www.vesienhoidonkasikirja.fi) taitaa silti olla ainoa, joka on kirjoitettu omista kunnostuskokemuksista, nyrkit savessa.

Seuraavassa ”kymmenen käskyä kunnostajalle”.

Ensimmäinen käsky: kokoa porukka ja sitouta!

Kokoa kiinnostuneiden porukka. Muutama mutta enintään kymmenen. Mielellään joukossa saisi olla joku, joka jo on puljannut vesien tai ainakin kalojen kanssa. Vesiosaaminen on eduksi, mutta se ei ole tärkeintä. Tärkeintä on innostus.

Nyt teillä on porukka. Pitäkää ideapalaveri. Ihan oikea istunto, ei mikään etä- tai nettipalaveri. Antakaa kaikkien ajatusten lentää. Tutustukaa toisiinne. Palaverin päätteeksi sopikaa kunnostuksia koskevan materiaalin keruusta ja työnjaosta siinä. Päätäkää seuraava palaveri. Ja toisen jälkeen seuraava. Yrittäkää saada johonkin palaveriin joku, jolla on kokemusta vastaavantapaisesta kunnostuksesta.

Kun olette kokoontuneet säännöllisesti muutaman kerran, alkaa hahmottua, millaisesta asiasta saattaa olla kysymys. Että edessä on pitkä, kenties päättymätön prosessi. Eikä sen tuloksista ole varmuutta. Mutta kannattaisiko silti kuitenkin yrittää? Vieläkö on innostusta? Vai onko innostus kypsynyt sitoutumiseksi? Jos sitoutumista ei synny, luultavasti saadaan aikaan vain puuhastelua. Se toki on hyödyllistä yhteisöllisyyden ja sosiaalisen kanssakäymisen kannalta, mutta vesistön kunnan kannalta se on aika turhaa.

Toinen käsky: menkää ELYyn ja kuntaan! Tai VYHTIin, jos sellainen on.

Kun olette palaveroineet ja päättäneet jatkaa, on luultavasti syntynyt kohtuullinen keskusteluvalmius. Silloin on syytä mennä testaamaan ajatuksia. ELY:ssä on tärkein tieto



Birger Ylisaukko-oja

mutta kovin niukasti resursseja. Kun teillä on nyt kyky keskustella asiasta, olette sitoutuneita ja osoitate sen, ELYssä otetaan teidät tosissaan. Saatte käsityksen ajatustenne realistisuudesta, etenemismahdollisuuksista sekä kosolti hyviä neuvoja. Kenties jopa lupauksen jonkinlaisesta avustamisesta tai tukemisesta.

Kunta on tärkeä keskustelukumppani. Kunnan käsissä on paljon ratkaisun avaimia. Ja sekin on hyvä muistaa, että kunnan virkamiehet ovat kuntalaisten töissä. Kunnan ja vesistökuunnostajan intressit eivät ole ristikkäiset vaan samansuuntaiset.

Jos VYYHTI on jo löytänyt paikkansa, sen kautta avautuu paljon ikkunoita.

Viimeistään tässä vaiheessa huoleksi nousee raha. Huoli on ihan oikea. Hankkeen alkuvaiheelle saattaa olla vaikea löytää rahaa. Mutta silti sen huolen jättäisin huomiseen. Hyville hankkeille löytyy kyllä rahaa aikanaan.

Kolmas käsky: järjestäytykää!

Hanke pitää organisoida niin, että vesistön kunnostus on ykkösasia. Jos alueella on toimiva kyläyhdistys, osakaskunta, metsästysseura tai muu touhukas porukka, sellaisen nimissä voi toimia. Mutta silloin on varmistettava, ettei vesistön kunnostus jää muiden toimintojen jalkoihin. On tarpeen perustaa vähintään erityinen jaosto. Vesistön kunnostuksessa liikkuu rahaa helposti kymmeniätuhansia. Toiminta ei istu hyvin lasten hiihtokilpailujen kylkiäiseksi kyläyhdistyksessä.

Varminta ja selkeintä on perustaa yhdistys ja rekisteröidä se. Menettely on kohtuullisen yksinkertainen. Rahaa tarvitaan 85 euroa, jotta yhdistys saadaan rekisteriin.

Viestikää. Jotta toiminta saa ilmaa siipiensä alle, siitä pitää kertoa. Viestintä on toiminnan uskottavuuden kannalta olennaisen tärkeää. Mutta sen pitää aina perustua tosiasioihin. Tässä vaiheessa kerrotaan, että vesistö kaipaa kohentamista ja että nyt kääretään hihat.

Neljäs käsky: luokaa visio!

Visio on realistinen haavekuva tavoiteltavasta tulevaisuudesta. Pohtikaa, millainen vesistö olisi kymmenen vuoden kuluttua. Siihen ei ehkä koskaan päästä, mutta sitä kohti pitää kulkea. Visioinnin rinnalla syntyy lista ongelmista. Visiosta syntyvät tavoitteet.



Viides käsky: tuntekaa sidosryhmänne!

Kartoittakaa sidosryhmät. Hankkeen onnistumisen kannalta on tärkeää tunnistaa erilaiset intressit. Kaikki eivät välttämättä ole samaa mieltä kuin innostunut kunnostusporukka. Erityisen tärkeitä ovat vesialueen omistajat sekä sellaiset maanomistajat, joiden alueita hanke saattaisi tavalla tai toisella koskea. Ryhtykää keskustelemaan. Suhtautukaa omistajiin nöyrästi mutta ei nöyristellen. Nöyrästi siksi, että omistajalla on suvereeni oikeus omistukseensa. Jos omistaja ei ole suostuvainen, hänen alueelleen ei pakkotoimin mennä. Teoriassa ehkä mutta ei käytännössä.

Kuudes käsky: älkää tilatko kaivinkonetta!

Kun innostusta vielä on ja haitta on näkyvässä, tekisi mieli kaivaa se pois. Älkää kuitenkaan tehkö sitä vielä. Ensi pitää selvittää, onko näkyvillä sairaus vai oire. Ja siinäpä pulma. Nyt tarvitaan asiantuntemusta ja rahaa.

Ennen kaivinkonetta on tarpeen saada käsitys kokonaisuudesta. Vika ei välttämättä olekaan se mikä näkyy vaan vika voi olla piilossa valuma-alueella tai rannalla. Tarvitaan tietoa järven ja sinne tulevien vesien laadusta, rantojen ja valuma-alueen kuormituksesta, kaloista, kenties sedimentistäkin... Tietoja saattaa jo olla viranomaisten fileissä ja arkistoissa. Jonkun asiasta ymmärtävän pitää kaivaa ne esille ja katsoa, mitä vielä tarvitaan. Tietoa pitää kerätä niin paljon, että saadaan käsitys, mikä on suuri asia ja mikä pieni.

Kuka tekee ja mistä rahat? En tiedä. Konsultit tietysti tekevät. Opiskelijat ja heidän oppilaitoksensa ovat hyviä. Eivätkä vaadi poskettomasti rahaakaan. Rahaa voisi yrittää kunnalta, ELY-keskukseltakin ehkä.

Yksi poikkeus on: jos on selvää, että järvi on täynnä särkiä, hoitokalastuksen voin käynnistää heti. Järvi ei yleensä mene kalastamalla pilalle. Ja välineitäkin saattaa löytyä läheltä.

Seitsemäs käsky: hankkikaa kokonaissuunnitelma!

Kun ongelmat ja niiden lähteet ovat kohtuudella selvillä, tarvitaan toimenpidesuunnitelma. Sellainen saattaa olla jo viranomaisen laatiman, lakisäätöisen vesienhoitosuunnitelman osana. Tai sitten sitä ei ole, vaikka haittoja on. Lakisäätöinen suunnitelma nimittäin ei tunnista ihmisten tarpeita. Se pitää huolta vain pohjaeläimistä, vesikasveista, levistä ja kaloista.



Suunnitelman pitää kattaa vesistö kokonaisuutena tai ainakin järkevä osa kokonaisuudesta. Suunnitelma sisältää tyypillisesti monenlaisia toimenpiteitä. Itsestään selvää on, että käydään suurten asioiden kimppuun sikäli kuin niille on jotain tehtävissä. Yleensä suunnitelma on tilattava konsultilta. Ja se maksaa rahaa. Mutta rahasta kerrotaan muissa puheenvuoroissa.

Kahdeksas käsky: toteuttakaa suunnitelma!

Kun sopimukset maanomistajien kanssa on tehty ja viranomaisluvut hoidettu, nyt voi tilata kaivinkoneen. Se on juhlaa, kun oikeasti alkaa tapahtua!

Yhdeksäs käsky: älkää masentuko!

Aika tyypillistä kunnostuksille on puuhastelu. Se loppuu kun näkyviä tuloksia ei heti tullutkaan. Ja siihen loppuu innostus. Kun vesistön nuhraantuminen on kestänyt kymmeniä vuosia, kuntoutumien ei tapahdu yhdessä yössä. Jos kunnostaja ei sitä tiennyt, se selviää nyt. Olisi toki ollut hyvä tietää se jo alussa. Vaikutuksia pitää tutkia. Sekin maksaa rahaa, mutta siihen projektissa on varauduttava. Tutkimusten kautta saadaan näkyville muutokset parametreissa, jotka saattavat viestiä tilanteen kohenemisesta aikaa myöten. Ja ainakin ne kertovat, mitä seuraavaksi kannattaa tai ei kannata tehdä. Käykää keskusteluja viranomaisten, tutkijoiden ja myös kokemusasiantuntijoiden kanssa.

Kymmenes käsky: viestikää!

Hanke ei ole uskottava, jos siitä ja sen tuloksista ei kerrota. Kaikki välineet on valjastettava. Vaikka elämme totuuden jälkeistä aikaa, suosittelen pysymistä totuudessa. Yhteiskunta kokee asian tärkeäksi, kun siitä kerrotaan mediassa. Jokainen positiivinen juttu muuttuu ennen pitkää rahaksi. Positiivinen ei välttämättä tarkoita, että tulokset olisivat positiivisia. Sekin on positiivista, että on olemassa suunnitelma ongelmien ratkaisemiseen ja tahto toteuttaa se. Ja että on tekemisen meininki.

Lopuksi: aina ei mene niin kuin Strömsössä...

... mutta kaikki asiat ratkeavat ennemmin tai myöhemmin tavalla taikka toisella.